TARİH

9. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 2

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Aşağıdaki soruları Kaynak A ve Kaynak B'ye göre cevaplayınız.

Kaynak A

26 Aralık 2004'te Endonezya'nın Sumatra Adası açıklarında 9,1 büyüklüğünde bir deprem meydana geldi. Depremin ardından oluşan tsunami, Hint Okyanusu kıyısındaki birçok ülkede 200 binden fazla kişinin ölümüne yol açtı. Depremin merkezine yakın olan Simeulue Adası'nda yaşayan yaklaşık 78 bin kişiden hayatını kaybedenlerin sayısı ise 10'un altında kaldı. Bunun nedeni, adada 1907'de yaşanan büyük tsunaminin hatırasıydı. 1907'deki felakette kurtulanlar, yakındaki tepelere kaçanlar olmuştu. Ada halkı bu deneyimi "smong" (dev dalga) adını verdikleri bir anlatıyla ninniler, masallar ve şarkılar yoluyla kuşaktan kuşağa aktarmıştı. Bu anlatıya göre güçlü bir deprem olduğunda ve deniz çekildiğinde vakit kaybetmeden tepelere koşulmalıydı. 2004'teki deprem başladığında birbirini "smong" sözüyle uyaran ada halkının büyük bölümü, dalgalar gelmeden yüksek yerlere çıktı.

(Bu metin, 2004 Hint Okyanusu tsunamisine ilişkin araştırmalardaki bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır.)

Kaynak B

27 Aralık 1939'da meydana gelen Erzincan depremi, Türkiye'de meydana gelen en yıkıcı depremlerden biridir. Bu depremin ardından bütün yurtta büyük bir kampanya başlatılmış ve depremzedelere yardım eli uzatılmıştır. 6 Şubat 2023'te gerçekleşen ve Kahramanmaraş'ın Pazarcık ile Elbistan ilçeleri merkez olmak üzere on bir ilde büyük bir yıkıma neden olan iki depremden sonra Türk halkı topyekûn seferber olmuş ve bölge halkına pek çok yardım malzemesi göndermiştir.

(Ders kitabından alınmıştır.)

1.1. Kaynak A'yı bağlamından koparmadan iki cümleyle özetleyiniz. (4 puan)

1.2. Kaynak A'ya göre 1907'deki felaketin hatırlanmasının Simeulue halkına sağladığı faydayı tarih öğrenmenin faydaları açısından açıklayınız. (4 puan)

1.3. Kaynak A ve Kaynak B'den yararlanarak geçmişte yaşanan afetleri öğrenmenin bireye ve topluma birer faydasını yorumlayınız. (6 puan)

2. Aşağıdaki soruları Kaynak A ve Kaynak B'ye göre cevaplayınız.

Kaynak A

Türkiye ile Federal Almanya arasında 30 Ekim 1961'de imzalanan işgücü anlaşmasından sonra Türkiye'den Almanya'ya çalışmak için yüz binlerce kişi gitti. İşçi adayları İstanbul'daki Alman İrtibat Bürosunda sağlık muayenesinden geçiyor, çoğu Sirkeci Garı'ndan kalkan trenlerle iki üç gün süren bir yolculuğun ardından Münih'e ulaşıyordu.

(Bu metin, işçi göçüne ilişkin genel tarihî bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır.)

Kaynak B

Can, tarih öğretmeninin verdiği sözlü tarih ödevi için 1960'lı yıllarda Almanya'ya çalışmaya giden babaannesi Ayşe Hanım'la görüşme yaptı. Ayşe Hanım şunları anlattı:

"Köyümüzden ayrılırken annem ağlayarak arkamdan su döktü. İstanbul'da doktorlar dişlerimize, ellerimize tek tek baktı. Sirkeci'den bindiğimiz trende heyecandan kimse uyuyamadı. Almanya'da bir elektrik malzemeleri fabrikasında çalıştım, sekiz kadın bir yatakhanede kaldık. Dil bilmediğimiz için ilk aylarda alışveriş yapmak bile zordu. Birkaç yıl çalışıp para biriktirerek dönmeyi düşünüyorduk ama çocuklarımız orada okula başlayınca dönüşümüz yıllarca ertelendi. Köyden gelen her mektubu defalarca okurduk. Emekli olunca Türkiye'ye döndüm ama torunlarımın bir kısmı hâlâ Almanya'da yaşıyor."

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

2.1. Kaynak B'yi bağlamından koparmadan özetleyiniz. (5 puan)

2.2. Kaynak B'deki hangi ifadeler, Can'ın göç eden işçilerin yaşadıklarına yönelik tarihsel empati kurmasına yardımcı olabilir? İki örnek vererek açıklayınız. (5 puan)

2.3. Bu görüşmenin Can'a sağlayabileceği iki bireysel faydayı yazınız. (4 puan)

2.4. Can'ın bir arkadaşı, "Bu anılar yalnızca bir aileyi ilgilendirir, topluma bir faydası olmaz." demiştir. Bu görüşü Kaynak A ve Kaynak B'den yararlanarak tarih öğrenmenin topluma faydaları açısından değerlendiriniz. (6 puan)

3. Deniz, dedesinden kalan sandıkta Millî Mücadele yıllarına ait gazete kupürleri buldu. Kupürlerdeki haberleri ve haberlerde belirtilen olay tarihlerini aşağıdaki tabloya yazdı. Gazetelerde tarihler Rumi takvime göre verilmişti.

Kupür	Haber	Olayın tarihi (Rumi takvim)
K	Büyük Millet Meclisi Ankara'da açıldı.	23 Nisan 1336
L	Sivas Kongresi toplandı.	4 Eylül 1335
M	Sakarya Meydan Muharebesi zaferle sonuçlandı.	13 Eylül 1337
N	Heyet-i Temsiliye Ankara'ya geldi.	27 Kânunuevvel 1335

(Bu metin soru için hazırlanmıştır. Tablodaki tarihler, olayların gerçek tarihlerinin Rumi takvimdeki karşılığıdır.)

Bilgi: Rumi takvim, Osmanlı Devleti'nde özellikle mali işlerde kullanılan, güneş yılı esaslı bir takvimdir. 1917'de yapılan düzenlemeyle Rumi takvimdeki gün ve aylar miladi takvimle eşitlenmiş, yıl ise miladi yıldan 584 eksik kalmıştır. Rumi takvimde Kânunuevvel, aralık ayıdır. Türkiye'de 1 Ocak 1926'dan itibaren miladi takvim kullanılmaktadır.

Kaynak

"Tarihsel zaman içinde tanımlanan olayların öncelik-sonralıklarına göre belli bir zamansal sıraya dizilmesiyle oluşan kronoloji, olaylar arasında sağlam bir köprünün kurulması açısından tarihin temel ögelerinden biridir. (…) Kronoloji, geçmişe ait olayların bir sıraya dizilmesinden daha kapsamlı bir eylemdir ve geçmişe yönelik sebep, sonuç, değişim ve sürekliliği anlamayı gerektirir."

(Akbaba, 2020; ders kitabından alınmıştır.)

3.1. Kupürlerdeki tarihleri miladi takvime çeviriniz ve olayları eskiden yeniye doğru sıralayınız. (6 puan)

3.2. Sıraladığınız olaylardan yararlanarak Kaynak'ta belirtilen "olaylar arasında sağlam bir köprü kurma" düşüncesini bir örnekle açıklayınız. (4 puan)

3.3. Tarihçilerin farklı takvimlerle tarihlendirilmiş kaynakları ortak bir takvime çevirmesinin tarihsel bilginin doğruluğu açısından önemini yazınız. (2 puan)

4. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

Homeros'un İlyada Destanı'nda anlatılan Troya'nın gerçek bir şehir olup olmadığı XIX. yüzyılda tartışılıyordu. Heinrich Schliemann (Haynrih Şliman), Çanakkale yakınlarındaki Hisarlık Tepesi'nde 1871-1873 yılları arasında kazılar yaptı. Destandaki şehre ulaşmak için tepeye büyük bir yarma açtı; bu sırada üstteki katmanlarda bulunan kalıntıların birçoğunu belgelemeden tahrip etti. 1873'te bulduğu altın ve gümüş eserleri destanda adı geçen Troya Kralı Priamos'a ait sandı ve bunları "Priamos Hazinesi" olarak tanıttı.

Sonraki yıllarda kazıları sürdüren arkeologlar, tepede üst üste kurulmuş en az dokuz şehir katmanı bulunduğunu ortaya koydu. Hazinenin bulunduğu katmanın (Troya II) yaklaşık MÖ 2500-2300 yıllarına ait olduğu, yani destanda anlatılan dönemden bin yıldan daha eski olduğu anlaşıldı. 1988-2005 yılları arasındaki kazılarda kalenin çevresinde daha önce bilinmeyen geniş bir aşağı şehir bulundu ve Troya'nın sanılandan çok daha büyük bir şehir olduğu görüldü. Hitit başkenti Hattuşa'da bulunan bazı kil tabletlerde adı geçen Wilusa (Vilusa) ülkesinin Troya olabileceği de ileri sürüldü. Bununla birlikte destanda anlatılan savaşın gerçekten yaşanıp yaşanmadığı konusunda tarihçiler arasında bugün de görüş birliği yoktur.

(Bu metin, Troya kazılarına ilişkin genel bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır.)

4.1. Metinden hareketle tarihsel bilginin yeni bulgularla değişebileceğini gösteren iki örnek yazınız. (6 puan)

4.2. Schliemann'ın kazıya destandaki şehri bulma amacıyla başlaması ve uyguladığı yöntem, Troya hakkında üretilen bilgiyi nasıl etkilemiştir? Açıklayınız. (5 puan)

4.3. Metinde Troya hakkında bilgi edinmek için yararlanılan üç farklı kaynak türünü yazınız. (3 puan)

4.4. "Destanda anlatılan savaşın gerçekten yaşanıp yaşanmadığı konusunda tarihçiler arasında bugün de görüş birliği yoktur." cümlesini tarihsel bilginin fen bilimlerindeki bilgiden farklı yönleri açısından yorumlayınız. (6 puan)

5. Aşağıda Zehra'nın okul dergisi için yaptığı bir araştırmanın aşamaları verilmiştir.

(I) Zehra, okulunun yanındaki eski çeşmenin ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığını, mahalle halkının hayatında nasıl bir yeri olduğunu araştırmaya karar verdi. Araştırmasını bu çeşmeyle ve çeşmenin yapıldığı yüzyılla sınırlandırdı.

(II) İl halk kütüphanesinde şehir tarihiyle ilgili kitapları taradı, çeşmenin kitabesinin fotoğrafını çekti ve Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinden çeşmenin vakfiyesinin bir örneğini istedi.

(III) Tarih öğretmeninin yardımıyla kitabeyi okuyarak çeşmenin 1733'te Ayşe Hatun adlı bir hayırsever tarafından yaptırıldığını belirledi. Vakfiyenin tarihini ve içeriğini inceledi; çeşmenin bakımı için bir dükkânın kira gelirinin ayrıldığını gördü.

(IV) Bir genel ağ sitesinde çeşmenin Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde yapıldığı yazıyordu. Zehra bu bilgiyi kitabe ve vakfiyedeki bilgilerle karşılaştırdı. Sitenin hiçbir kaynak göstermediğini görünce bilginin güvenilir olmadığına karar verdi ve bu bilgiyi kullanmadı.

(V) Elde ettiği bilgileri XVIII. yüzyıl koşullarını göz önünde bulundurarak değerlendirdi. O dönemde evlerde akan su bulunmadığı için çeşmelerin halkın temel ihtiyacını karşıladığı ve vakıflar aracılığıyla yaşatılan birer hayır eseri olduğu sonucuna ulaştı.

(VI) Ulaştığı sonuçları "Mahallemizdeki Asırlık Çeşme" başlıklı bir makaleye dönüştürdü ve yararlandığı bütün kaynakları makalenin sonundaki kaynakçada gösterdi.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

5.1. Numaralandırılmış bölümleri tarihsel bilginin üretim sürecindeki aşamalarla eşleştiriniz. (6 puan)

5.2. Zehra'nın yararlandığı kaynaklardan birer birinci elden ve ikinci elden kaynak yazınız. Seçiminizi birinci elden ve ikinci elden kaynakların tanımlarına dayanarak açıklayınız. (8 puan)

6. Ömer, "1453'te İstanbul'un Fethi" konulu proje ödevi için aşağıdaki kaynaklara ulaşmıştır.

Kaynak	Kaynağa ilişkin bilgi
A	Venedikli gemi hekimi Nicolò Barbaro'nun (Nikolo Barbaro) günlüğü: Barbaro, kuşatma boyunca Haliç'teki bir Venedik gemisinde bulunmuş ve olayları gün gün kaydetmiştir. Günlükte Venediklilerin yaptıkları ayrıntılı biçimde anlatılırken Cenevizliler ve Bizanslılar zaman zaman eleştirilir.
B	İmroz Adası'ndan bir Rum olan Kritovulos'un eseri: Kritovulos, fetihten sonra Osmanlı hizmetine girmiş ve Fatih Sultan Mehmet'in hükümdarlığının ilk yıllarını anlattığı eserini padişaha ithaf etmiştir. Kuşatma sırasında şehirde bulunmamış, olayları başkalarından dinlediği anlatımlardan yararlanarak yazmıştır. Eserde padişah övgüyle anlatılır.
C	Fatih Sultan Mehmet'in kuşatmadan önce, 1452'de Boğaz'ın Avrupa yakasında yaptırdığı Rumeli Hisarı
D	2010'lu yıllarda yayımlanmış, farklı kaynakları karşılaştırarak fethi anlatan bir tarih kitabı

(Tablodaki bilgiler, kaynaklara ilişkin genel bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır.)

6.1. Kaynakları birinci elden ve ikinci elden kaynak olarak sınıflandırınız. (4 puan)

6.2. Ömer'in Kaynak A ve Kaynak B'yi kullanırken dikkat etmesi gereken hususları, yazarların konumu ve bakış açıları açısından sorgulayınız. (6 puan)

6.3. Barbaro'nun günlüğünde, Osmanlı gemilerinin 22 Nisan 1453 sabahı Haliç'te görüldüğü kaydedilmiştir. Ömer'in bu bilginin doğruluğunu sınamak için yapabileceği iki çalışmayı açıklayınız. (4 puan)

6.4. Ömer'in araştırmasını kanıta dayalı bir ürüne dönüştürürken dikkat etmesi gereken üç hususu yazınız. (6 puan)

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TAR.9.1.1. Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma · Kavramsal beceriler: KB2.3. Özetleme, KB2.7. Karşılaştırma, KB2.14. Yorumlama
2	TAR.9.1.1. Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma, SBAB3. Tarihsel Empati · Kavramsal beceriler: KB2.3. Özetleme, KB2.8. Sorgulama, KB2.14. Yorumlama
3	TAR.9.1.2. Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme	Alan becerileri: SBAB1. Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme, SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma · Kavramsal beceriler: KB2.7. Karşılaştırma, KB2.14. Yorumlama
4	TAR.9.1.2. Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama) · Kavramsal beceriler: KB2.3. Özetleme, KB2.7. Karşılaştırma, KB2.14. Yorumlama
5	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.2. Kaynaklardan Bilgi Toplama, SBAB2.3. Kaynağı İnceleme, SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama, SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama) · Kavramsal beceriler: KB2.4. Çözümleme, KB2.7. Karşılaştırma
6	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.3. Kaynağı İnceleme, SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama, SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama) · Kavramsal beceriler: KB2.7. Karşılaştırma, KB2.8. Sorgulama

PUANLAMA TABLOSU						
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**TOPLAM**
14	*20*	*12*	*20*	*14*	*20*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 2** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 9. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

1.1. **(4 puan)**

- Özette olayın bağlamının verilmesi: 2004'teki deprem ve tsunamide büyük can kaybı yaşanmasına rağmen Simeulue Adası'nda çok az kişinin hayatını kaybettiği **(2 puan)**
- Özette bu durumun nedeninin verilmesi: 1907 tsunamisinin deneyiminin "smong" anlatısıyla kuşaktan kuşağa aktarılması sayesinde ada halkının deprem olur olmaz tepelere kaçtığı **(2 puan)**

Kısmi puan: Metindeki cümleler aynen aktarılırsa ya da özet ikiden fazla cümleyle yazılıp ana fikri doğru verirse en fazla 2 puan verilir. Metinde olmayan bilgi eklenirse ya da olaylar arasındaki ilişki bozulursa ilgili ölçüt için puan verilmez.

1.2. **(4 puan)**

- Geçmişten ders çıkarma: Ada halkının 1907'de neyin hayat kurtardığını (yüksek yerlere kaçmayı) bilmesinin, 2004'te doğru ve hızlı karar vermesini sağladığının belirtilmesi **(2 puan)**
- Ortak hafıza ve geleceğe yön verme: Felaketin hatırasının ninni, masal ve şarkılarla aktarılarak toplumun ortak hafızasına dönüştüğünün; geçmişi bilmenin geleceğe yönelik öngörüde bulunmayı ve önlem almayı sağladığının belirtilmesi **(2 puan)**

1.3. **(6 puan)**

- Bireye faydası: Afet anında ne yapılması gerektiğini bilerek bilinçli karar verme ve kendi hayatını koruma ya da depremzedelerin yaşadıklarını anlayarak empati kurma; faydanın kaynaklardan bir örnekle ilişkilendirilmesi **(3 puan)**
- Topluma faydası: Geçmişteki afetlerden ders çıkararak afetlere hazırlıklı olma ve önlem alma ya da 1939 ve 2023 örneklerindeki gibi dayanışma ve birlik-beraberlik duygusunun güçlenmesi; faydanın kaynaklardan bir örnekle ilişkilendirilmesi **(3 puan)**

Kısmi puan: Fayda doğru belirtilir ancak kaynaklarla ilişkilendirilmezse her biri için 2 puan verilir.

Örnek doğru cevap: 1.1. 2004'te Hint Okyanusu'ndaki deprem ve tsunami büyük can kaybına yol açtığı hâlde depremin merkezine yakın Simeulue Adası'nda çok az kişi hayatını kaybetti. Bunun nedeni, 1907 tsunamisinin deneyiminin "smong" anlatısıyla kuşaktan kuşağa aktarılması ve ada halkının deprem başlar başlamaz tepelere kaçmasıydı. 1.2. Simeulue halkı, 1907'de tepelere kaçanların kurtulduğunu bildiği için 2004'te vakit kaybetmeden doğru davranmıştır; yani geçmişten ders çıkarmıştır. Felaketin hatırası ninni ve masallarla toplumun ortak hafızasına dönüşmüş, geçmişi bilmek geleceğe yönelik doğru öngörüde bulunmayı sağlamıştır. 1.3. Geçmişteki afetleri öğrenen bir birey, deprem anında ne yapacağını bilir ve hayatını korur; Simeulue halkı bunun örneğidir. Toplum ise geçmişteki afetlerden ders çıkararak afetlere hazırlıklı olur. Ayrıca 1939 Erzincan ve 2023 Kahramanmaraş depremlerinden sonra yaşanan yardımlaşmayı öğrenmek, toplumda dayanışma ve birlik-beraberlik duygusunu güçlendirir.

Yanlış cevap: Simeulue'de can kaybının az olmasının yalnızca şansla ya da adanın uzaklığıyla açıklanması; 1.1'de metinde olmayan bilgilerin (ör. adada uyarı sireni bulunduğu) eklenmesi; "Afetler doğa olayıdır, tarihini öğrenmenin faydası olmaz." gibi cevaplar; 1.3'te bireysel ve toplumsal faydanın ayırt edilmemesi. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

2. Doğru cevap:

2.1. **(5 puan)** Özette aşağıdaki unsurların, metnin anlamı bozulmadan ve öğrencinin kendi cümleleriyle verilmesi beklenir; her unsur 1 puandır.

- Ayşe Hanım'ın 1960'lı yıllarda işçi olarak Almanya'ya gittiği **(1 puan)**
- Gidiş sürecinin (ailesinden ayrılık, sağlık muayenesi, tren yolculuğu) anlatıldığı **(1 puan)**
- Almanya'da fabrikada çalışma, yatakhanede kalma ve dil bilmeme gibi zorluklar yaşadığı **(1 puan)**
- Geçici olarak düşünülen göçün, çocukların orada okula başlamasıyla uzadığı **(1 puan)**
- Emekli olunca Türkiye'ye döndüğü, ailenin bir kısmının ise Almanya'da kaldığı **(1 puan)**

Kısmi puan: Metin aynen aktarılırsa en fazla 2 puan verilir. Metinde olmayan bilgi eklenirse ya da olayların sırası ve ilişkisi bozulursa ilgili unsur için puan verilmez.

2.2. **(5 puan)**

- Birinci ifadenin (ör. "annem ağlayarak arkamdan su döktü", "Köyden gelen her mektubu defalarca okurduk.") yazılarak yansıttığı duygu ya da durumun (ayrılık acısı, özlem) açıklanması **(2 puan)**
- İkinci ifadenin (ör. "Dil bilmediğimiz için ilk aylarda alışveriş yapmak bile zordu.", "sekiz kadın bir yatakhanede kaldık", "doktorlar dişlerimize, ellerimize tek tek baktı") yazılarak yansıttığı duygu ya da durumun (yabancılık, zor yaşam koşulları, kaygı) açıklanması **(2 puan)**
- Tarihsel empatinin, Can'ın kendini o dönemin koşulları içinde işçilerin yerine koyarak onların duygu ve kararlarını anlaması olduğunun belirtilmesi **(1 puan)**

2.3. **(4 puan)** Aşağıdakilerden herhangi ikisi; her biri 2 puandır.

- Ailesinin geçmişini öğrenerek kimlik ve aidiyet duygusunun gelişmesi **(2 puan)**
- Geçmiş ile bugün arasında bağ kurması (ör. akrabalarının neden Almanya'da yaşadığını anlaması) **(2 puan)**
- Farklı bakış açıları kazanması, empati ve hoşgörü duygusunun gelişmesi **(2 puan)**
- Sözlü kaynaklardan yararlanarak araştırma, soru sorma ve sorgulama becerisinin gelişmesi **(2 puan)**

2.4. **(6 puan)**

- I. Görüşün yanlış olduğunun belirtilerek Ayşe Hanım'ın anılarının, Kaynak A'da belirtilen ve yüz binlerce kişinin yaşadığı ortak göç deneyiminin bir parçası olduğunun; bu tür anıların toplumun ortak hafızasını oluşturduğunun açıklanması **(2 puan)**
- II. Bu anıların bugünü anlamlandırmaya katkısının açıklanması (ör. Almanya'da yaşayan Türk toplumunun nasıl oluştuğunun, iki ülke arasındaki insani bağların anlaşılması) **(2 puan)**
- III. Toplumun geçmişten ders çıkarmasına katkısının açıklanması (ör. göç eden insanların yaşadığı zorlukları anlayarak bugünkü göç olaylarına empati ve hoşgörüyle yaklaşma, göçle ilgili daha bilinçli kararlar alma) **(2 puan)**

Kısmi puan: Görüşün yanlış olduğu yazılır ancak gerekçe gösterilmezse 1 puan verilir.

Örnek doğru cevap: 2.1. Ayşe Hanım, 1960'lı yıllarda işçi olarak Almanya'ya gitmiştir. Ailesinden zorlukla ayrılmış, İstanbul'da sağlık muayenesinden geçtikten sonra trenle Almanya'ya ulaşmıştır. Orada fabrikada çalışmış, yatakhanede kalmış ve dil bilmediği için zorlanmıştır. Birkaç yıl çalışıp dönmeyi düşünse de çocuklarının orada okula başlaması dönüşünü geciktirmiştir. Emekli olunca Türkiye'ye dönmüş, torunlarının bir kısmı Almanya'da kalmıştır. 2.2. "Annem ağlayarak arkamdan su döktü." ifadesi, ailesinden ayrılan işçilerin yaşadığı ayrılık acısını hissettirir. "Dil bilmediğimiz için ilk aylarda alışveriş yapmak bile zordu." ifadesi ise yabancı bir ülkede yaşadıkları çaresizliği anlamayı sağlar. Can bu ifadeler sayesinde kendini o dönemin koşullarında işçilerin yerine koyabilir. 2.3. Can, ailesinin geçmişini öğrenerek kimlik ve aidiyet duygusunu geliştirir. Ayrıca akrabalarının neden Almanya'da yaşadığını anlayarak geçmişle bugün arasında bağ kurar. 2.4. Bu görüş yanlıştır. Ayşe Hanım'ın anıları, Türkiye'den Almanya'ya giden yüz binlerce kişinin ortak deneyiminin bir parçasıdır ve toplumun ortak hafızasına

katkı sağlar. Bu anılar, Almanya'da yaşayan Türk toplumunun nasıl oluştuğunu anlamamıza yardımcı olur. Ayrıca göç eden insanların yaşadığı zorlukları öğrenen toplum, bugünkü göç olaylarına empatiyle yaklaşır ve geçmişten ders çıkarır.

Yanlış cevap: 2.1'de görüşmenin yalnızca bir cümleyle (ör. "Babaanne Almanya'ya gitti.") özetlenmesi ya da metinde olmayan bilgilerin eklenmesi; 2.2'de empatinin "işçilere acımak" olarak açıklanması ya da olayların bugünün koşullarına göre değerlendirilmesi; 2.4'te arkadaşın görüşünün doğru kabul edilmesi. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

3. Doğru cevap:

3.1. **(6 puan)** Her tarihin miladi takvime doğru çevrilmesi 1 puan **(4 puan)**, olayların doğru sıralanması 2 puandır.

- K: 23 Nisan 1920 **(1 puan)**
- L: 4 Eylül 1919 **(1 puan)**
- M: 13 Eylül 1921 **(1 puan)**
- N: 27 Aralık 1919 **(1 puan)**
- Sıralama: L (4 Eylül 1919) → N (27 Aralık 1919) → K (23 Nisan 1920) → M (13 Eylül 1921) **(2 puan)**

Kısmi puan: Sıralamada yalnızca iki olayın yeri karışmışsa sıralama için 1 puan verilir. Tarihler yanlış çevrilmiş ancak öğrencinin kendi bulduğu tarihlere göre sıralama tutarlıysa sıralama için 1 puan verilir.

3.2. **(4 puan)**

- Sıralanan olaylar arasında doğru bir neden-sonuç ya da süreklilik bağlantısı kurulması **(2 puan)**. Örnekler: Sivas Kongresi'nde Heyet-i Temsiliye'nin bütün yurdu temsil etmesi kabul edilmiş, Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya gelmesiyle Ankara Millî Mücadele'nin merkezi hâline gelmiş ve bunun sonucunda Büyük Millet Meclisi Ankara'da açılmıştır; Meclis'in yönettiği mücadele de Sakarya zaferine ulaşmıştır.
- Kronolojinin olayları yalnızca sıraya dizmekle kalmayıp olaylar arasındaki neden-sonuç, değişim ve süreklilik ilişkilerini görmeyi sağladığının açıklanması **(2 puan)**

Kısmi puan: Olaylar yalnızca tarih sırasıyla yeniden yazılır, aralarındaki bağlantı açıklanmazsa 1 puan verilir.

3.3. **(2 puan)** Ortak takvime çevrilmeyen tarihlerle olayların sırasının ve aralarında geçen sürenin yanlış belirlenebileceğinin; bunun da olaylar arasında yanlış neden-sonuç ilişkisi kurulmasına ve farklı kaynakların karşılaştırılamamasına yol açacağının belirtilmesi **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap: 3.1. K: 23 Nisan 1920, L: 4 Eylül 1919, M: 13 Eylül 1921, N: 27 Aralık 1919. Sıralama: L → N → K → M. 3.2. Sivas Kongresi'nde Heyet-i Temsiliye'nin bütün yurdu temsil etmesi kabul edilmiştir. Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya gelmesiyle Ankara, Millî Mücadele'nin merkezi olmuş ve Büyük Millet Meclisi Ankara'da açılmıştır. Olayları bu sırayla dizdiğimizde birinin diğerine nasıl zemin hazırladığını, yani aralarındaki neden-sonuç ilişkisini görebiliriz. Kronoloji bu yüzden olaylar arasında köprü kurar. 3.3. Farklı takvimlerdeki tarihler ortak takvime çevrilmezse olayların sırası ve aralarındaki süre yanlış belirlenebilir; bu da yanlış neden-sonuç ilişkileri kurulmasına yol açar.

Yanlış cevap: Rumi yılı miladi yıla çevirirken 584 yerine başka bir sayı eklenmesi ya da çıkarılması (ör. 1335 için 1751); Kânunuevvel'in ocak ayı olarak alınması; sıralamada K'nin (1920) L ve N'den (1919) önce yazılması; 3.2'de olayların yalnızca tarihleriyle yeniden yazılıp aralarında ilişki kurulmaması. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

4. Doğru cevap:

4.1. **(6 puan)** Aşağıdakilerden herhangi ikisi; her biri 3 puandır.

- Schliemann'ın Kral Priamos'a ait sandığı hazinenin, sonraki kazılarla destanda anlatılan dönemden bin yıldan daha eski bir katmana (Troya II) ait olduğunun anlaşılması **(3 puan)**
- 1988-2005 kazılarında aşağı şehrin bulunmasıyla Troya'nın büyüklüğüne ilişkin bilginin değişmesi **(3 puan)**
- Tek bir şehir olarak düşünülen tepede üst üste kurulmuş en az dokuz şehir katmanı bulunduğunun ortaya konması **(3 puan)**
- Hitit tabletlerindeki Wilusa adının Troya ile ilişkilendirilerek şehrin tarihine yeni bir yorum getirilmesi **(3 puan)**

Kısmi puan: Örnek doğru verilir ancak bilginin nasıl değiştiği (önceki ve sonraki bilgi) açıklanmazsa 1 puan verilir.

4.2. **(5 puan)**

- Schliemann'ın kazıya önceden belirlediği bir sonuca, yani destandaki şehri bulmaya odaklanarak başlamasının nesnel olmayan, ön yargılı bir yaklaşım olduğunun; bu nedenle buluntuları destana uydurarak yanlış yorumladığının ve yanlış tarihlendirdiğinin belirtilmesi **(2 puan)**
- Üst katmanları belgelemeden tahrip etmesinin bu katmanlara ait kanıtları yok ettiğinin ve Troya hakkındaki bilginin eksik kalmasına yol açtığının belirtilmesi **(2 puan)**
- Tarihçinin (araştırmacının) kullandığı yöntemin, yaptığı tercihlerin ve bakış açısının tarihsel bilginin nasıl şekilleneceğini etkilediği sonucuna ulaşılması **(1 puan)**

4.3. **(3 puan)** Destan (İlyada Destanı; sözlü/edebî kaynak) **(1 puan)**, arkeolojik kalıntı ve buluntular (şehir katmanları, hazine) **(1 puan)**, yazılı kaynak (Hititlere ait kil tabletler) **(1 puan)**.

4.4. **(6 puan)**

- Tarihsel olayların geçmişte bir kez yaşandığının; fen bilimlerindeki gibi laboratuvarda tekrar edilemeyeceğinin ve doğrudan gözlemlenemeyeceğinin belirtilmesi **(2 puan)**
- Tarihsel bilginin kesin yasalara değil, tarihçilerin kaynaklardan ulaştığı çıkarım ve yorumlara dayandığının; kanıtlar eksik ve parçalı olduğu için farklı yorumların ortaya çıkabileceğinin belirtilmesi **(2 puan)**
- Bu nedenle tarihte mutlak doğru olmadığının, yeni kanıtlar bulundukça bilginin değişebileceğinin ve tarihçilerin konuyu araştırmayı sürdürdüğünün belirtilmesi **(2 puan)**

Örnek doğru cevap: 4.1. Schliemann, bulduğu hazineyi destanda adı geçen Kral Priamos'a ait sanmıştır; sonraki kazılar hazinenin bin yıldan daha eski bir katmana ait olduğunu göstermiştir. Ayrıca 1988-2005 kazılarında aşağı şehir bulununca Troya'nın sanılandan çok daha büyük bir şehir olduğu anlaşılmıştır. 4.2. Schliemann, destandaki şehri bulmayı kafasına koyduğu için nesnel davranamamış, buluntuları destana uydurarak yanlış tarihlendirmiştir. Üst katmanları belgelemeden tahrip ettiği için bu katmanlara ait kanıtlar yok olmuş, Troya hakkındaki bilgiler eksik kalmıştır. Bu durum, araştırmacının yönteminin ve bakış açısının tarihsel bilgiyi doğrudan etkilediğini gösterir. 4.3. İlyada Destanı, arkeolojik kalıntılar ve Hitit kil tabletleri. 4.4. Troya Savaşı geçmişte bir kez yaşanmış bir olaydır; fen bilimlerindeki gibi laboratuvarda tekrar edilemez ve gözlemlenemez. Tarihçiler bu konuda destan, kalıntı ve tabletler gibi eksik ve parçalı kanıtları yorumlayarak çıkarımda bulunur. Kanıtlar farklı yorumlanabildiği için görüş birliği sağlanamamıştır. Bu durum, tarihsel bilginin kesin yasalara değil yorumlara dayandığını ve yeni kanıtlarla değişebileceğini gösterir.

Yanlış cevap: 4.1'de metinde yer almayan ya da bilginin değişmesiyle ilgisi olmayan örneklerin yazılması; 4.2'de Schliemann'ın yönteminin "en doğru ve bilimsel yöntem" olarak değerlendirilmesi; 4.3'te kaynak türü yerine kişi adlarının (Homeros, Schliemann) yazılması; 4.4'te "Tarihçiler yeterince çalışmadığı için görüş birliği yoktur." ya da "Tarihsel bilgi de fen bilimleri gibi deneyle kanıtlanır." gibi cevaplar. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

5. Doğru cevap:

5.1. **(6 puan)** Her doğru eşleştirme 1 puandır.

- I: Konu veya sorun belirleme **(1 puan)**
- II: Kaynaklardan bilgi toplama **(1 puan)**
- III: Kaynağı inceleme **(1 puan)**
- IV: Kaynağı sorgulama **(1 puan)**
- V: Kaynağı yorumlama **(1 puan)**
- VI: Kanıta dayalı ürün oluşturma **(1 puan)**

Not: Öğrencinin aşamaları sıra numarası vermeden ya da farklı sırayla yazması puanını etkilemez; yalnızca eşleştirmenin doğruluğu değerlendirilir.

5.2. **(8 puan)**

- Birinci elden kaynağın yazılması: Çeşmenin kitabesi ya da vakfiyesi (çeşmenin kendisi de kabul edilir) **(2 puan)**
- Gerekçe: Birinci elden kaynakların olayların yaşandığı dönemde ya da bu dönemden hemen sonra oluşturulan özgün kaynaklar olduğunun; kitabe ve vakfiyenin çeşmenin yapıldığı XVIII. yüzyılda oluşturulduğunun belirtilmesi **(2 puan)**
- İkinci elden kaynağın yazılması: Kütüphanede taranan şehir tarihi kitapları (genel ağ sitesi de kabul edilir) **(2 puan)**
- Gerekçe: İkinci elden kaynakların olayların yaşanmasından çok daha sonra, birinci elden kaynaklara dayandırılarak ortaya konduğunun; şehir tarihi kitaplarının çeşmenin yapılmasından yüzyıllar sonra yazıldığının belirtilmesi **(2 puan)**

Kısmi puan: Kaynak doğru seçilir ancak gerekçe tanıma dayandırılmadan yazılırsa (ör. "Çünkü eskidir.") gerekçe için 1 puan verilir.

Örnek doğru cevap: 5.1. I: Konu veya sorun belirleme, II: Kaynaklardan bilgi toplama, III: Kaynağı inceleme, IV: Kaynağı sorgulama, V: Kaynağı yorumlama, VI: Kanıta dayalı ürün oluşturma. 5.2. Çeşmenin kitabesi birinci elden kaynaktır. Çünkü birinci elden kaynaklar olayların yaşandığı dönemde ya da hemen sonrasında oluşturulan özgün kaynaklardır; kitabe de çeşme yapıldığı sırada, 1733'te yazılmıştır. İl halk kütüphanesindeki şehir tarihi kitapları ise ikinci elden kaynaktır. Çünkü ikinci elden kaynaklar olaylardan çok sonra, birinci elden kaynaklara dayanılarak hazırlanır; bu kitaplar da çeşmenin yapılmasından yüzyıllar sonra yazılmıştır.

Yanlış cevap: IV. bölümün "kaynaklardan bilgi toplama", VI. bölümün "kaynağı yorumlama" olarak eşleştirilmesi gibi hatalı eşleştirmeler; 5.2'de Zehra'nın yazdığı makalenin yararlandığı kaynak olarak gösterilmesi; kitabenin ya da vakfiyenin ikinci elden, genel ağ sitesinin birinci elden kaynak olarak gösterilmesi; birinci ve ikinci elden kaynakların "doğru ve yanlış kaynaklar" olarak tanımlanması. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

6. Doğru cevap:

6.1. **(4 puan)** Her doğru sınıflandırma 1 puandır.

- A: Birinci elden kaynak (olay sırasında olaya tanık olan biri tarafından tutulmuş günlük) **(1 puan)**
- B: Birinci elden kaynak (olayların yaşandığı döneme ait, o dönemde yazılmış özgün eser) **(1 puan)**
- C: Birinci elden kaynak (olayların yaşandığı döneme ait yapı, kalıntı) **(1 puan)**
- D: İkinci elden kaynak (olaylardan çok sonra, birinci elden kaynaklara dayanılarak yazılmış eser) **(1 puan)**

6.2. **(6 puan)**

- Kaynak A: Barbaro'nun olaylara tanık olduğu için ayrıntılı bilgi verdiğinin ancak Venedikli olduğu için kendi milletini öne çıkarıp Cenevizlileri ve Bizanslıları eleştirmesinin taraflı (ön yargılı) olabileceğini gösterdiğinin belirtilmesi **(2 puan)**; gemiden ve Haliç çevresinden gördüklerini yazdığı için kuşatmanın her yönünü doğrudan görmemiş olabileceğinin, bu nedenle bazı bilgilerinin sınırlı olabileceğinin belirtilmesi **(1 puan)**
- Kaynak B: Kritovulos'un Osmanlı hizmetinde olduğu ve eserini padişaha ithaf ettiği için padişahı övmüş olabileceğinin, bu durumun yönlendirme ya da ön yargı içerebileceğinin belirtilmesi **(2 puan)**; kuşatmaya tanık olmadığı ve başkalarının anlatımlarına dayandığı için bazı bilgilerin eksik ya da hatalı olabileceğinin belirtilmesi **(1 puan)**

Kısmi puan: Kaynakların taraflı olabileceği yazılır ancak yazarın konumuyla ilişkilendirilmezse her kaynak için 1 puan verilir.

6.3. **(4 puan)** Aşağıdakilerden herhangi ikisi; her biri 2 puandır.

- Bilgiyi, farklı taraflara ait (Osmanlı, Bizans, İtalyan) başka birinci elden kaynaklarla karşılaştırmak; farklı bakış açılarına sahip kaynaklarda aynı bilginin yer almasının güvenilirliği artırdığını belirtmek **(2 puan)**
- Kaynaklar arasında çelişki varsa bunun nedenini (tarih farkı, takvim farkı, yazarın konumu) araştırmak **(2 puan)**
- Konuyla ilgili ikinci elden bilimsel araştırmalara (ör. Kaynak D) başvurarak tarihçilerin bu bilgiyi nasıl değerlendirdiğini incelemek **(2 puan)**
- Coğrafya biliminden yararlanarak gemilerin Haliç'e ulaşabileceği yolları ve olayın geçtiği yerleri incelemek **(2 puan)**

6.4. **(6 puan)** Aşağıdakilerden herhangi üçü; her biri 2 puandır.

- Farklı taraflara ait kaynakları karşılaştırarak olayları nesnel biçimde, farklı bakış açılarını yansıtarak anlatmak **(2 puan)**
- Kullandığı her bilgi için ilgili yerde kaynağa atıf yapmak **(2 puan)**
- Yararlandığı bütün kaynakları çalışmanın sonundaki kaynakçada göstermek; bunun çalışmanın güvenilirliğini artırdığını ve bilimsel etik açısından zorunlu olduğunu belirtmek **(2 puan)**
- Güvenilirliği sorgulanan ya da başka kaynaklarla desteklenmeyen bilgileri kesin bilgi gibi sunmamak **(2 puan)**
- Kaynaklardaki bilgileri kopyalamadan, kendi cümleleriyle özgün bir eser (makale, sunum, sergi panosu vb.) ortaya koymak **(2 puan)**

Örnek doğru cevap: 6.1. A, B ve C birinci elden; D ikinci elden kaynaktır. 6.2. Barbaro olaylara tanık olduğu için değerli bilgiler verir ancak Venedikli olduğu için kendi milletini öne çıkarıp Cenevizlileri ve Bizanslıları eleştirmiştir; bu yüzden anlatımı taraflı olabilir. Ayrıca gemiden gördüklerini yazdığı için

kuşatmanın bütün yönlerini görmemiş olabilir. Kritovulos ise Osmanlı hizmetinde olduğu ve eserini padişaha ithaf ettiği için padişahı övmüş olabilir. Kuşatmaya tanık olmadığından başkalarından duyduklarını yazmıştır; bu bilgiler eksik ya da hatalı olabilir. 6.3. Ömer bu bilgiyi Osmanlı ve Bizans tarafına ait başka birinci elden kaynaklarla karşılaştırabilir; farklı taraflardaki kaynaklar aynı bilgiyi veriyorsa bilgi daha güvenilirdir. Ayrıca konuyla ilgili bilimsel araştırmaları inceleyerek tarihçilerin bu bilgiyi nasıl değerlendirdiğine bakabilir. 6.4. Ömer, farklı kaynakları karşılaştırarak olayları nesnel biçimde anlatmalı, kullandığı her bilgi için kaynağa atıf yapmalı ve yararlandığı bütün kaynakları kaynakçada göstermelidir.

Yanlış cevap: 6.1'de Rumeli Hisarı'nın "yazılı olmadığı için kaynak sayılmaz" denmesi ya da Kaynak D'nin birinci elden kaynak olarak gösterilmesi; 6.2'de "Barbaro tanık olduğu için yazdığı her şey kesin doğrudur." ya da "Kritovulos tanık olmadığı için eseri hiçbir işe yaramaz." gibi tek yönlü değerlendirmeler; 6.3'te yalnızca tek bir kaynağa güvenilmesinin önerilmesi; 6.4'te kaynak gösterilmeden yazılan bir metnin yeterli görülmesi. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.